ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ ВС: ФАКТ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ПОЗИВАЧА НЕ МОЖЕ СЛУГУВАТИ ВИКЛЮЧНОЮ ПІДСТАВОЮ ДЛЯ СТЯГНЕННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, ОСКІЛЬКИ МОРАЛЬНА ШКОДА МАЄ БУТИ ОБОВ`ЯЗКОВО ПІДТВЕРДЖЕНА НАЛЕЖНИМИ ТА ДОПУСТИМИМИ ДОКАЗАМИ, В ІНШОМУ ВИПАДКИ ВИМОГИ НЕОБҐРУНТОВАНІ[1]

Верховний Суд

Реферат. Відшкодування моральної шкоди не випливає автоматично з самого факту порушення прав особи: позивач має показати, які саме дії чи бездіяльність викликали страждання і наскільки інтенсивними вони були. Цю позицію розкрито на прикладі постанови Верховного Суду від 23 січня 2020 року у справі № 580/1617/19. Позивач пов'язував свої моральні страждання з бездіяльністю органу державної влади, до якого звернувся із заявою про надання земельної ділянки площею 4,23 га, і з часом, витраченим на відновлення прав у суді. Верховний Суд виходив зі статті 56 Конституції України, статей 16 і 23 ЦК України та загальних підходів, сформульованих у його постановах від 10 квітня 2019 року у справі № 464/3789/17 і від 27 листопада 2019 року у справі № 750/6330/17. Моральна шкода полягає у стражданні або приниженні, яких людина зазнала внаслідок протиправних дій; змістом таких переживань можуть бути біль, тривога, страх, стрес, розчарування, відчуття несправедливості, тривала невизначеність. Проте не всі негативні емоції, які завжди супроводжують порушення прав людини владою, сягають рівня страждання або приниження. Оцінка цього рівня залежить від мотивів протиправних дій, їх інтенсивності, тривалості, повторюваності, фізичних або психологічних наслідків, а в деяких випадках і від статі, віку та стану здоров'я потерпілого. У справі встановлено, що позивач звертався до відповідача лише один раз, отже, систематичної бездіяльності не було; він не описав характеру страждань, не вказав на приниження чи негативні наслідки відмови, а відповідач заперечував заподіяння шкоди. Тому Верховний Суд погодився з попередніми інстанціями, що вимога про відшкодування моральної шкоди необґрунтована, а доводи касаційної скарги зводяться до переоцінки доказів. Редакція доповнює правову позицію практичною рекомендацією: для доведення факту моральних страждань та орієнтовного розміру компенсації замовляти судово-психологічну експертизу в атестованого Міністерством юстиції України судового експерта-психолога в порядку статті 106 ЦПК України. Для експертів-психологів постанова цінна переліком ознак і критеріїв, за якими суд оцінює глибину переживань, а отже й орієнтирами для побудови експертного дослідження.

Ключові слова: моральна шкода, моральні страждання, відшкодування моральної шкоди, доказування моральної шкоди, судово-психологічна експертиза, інтенсивність переживань, бездіяльність органу державної влади, стаття 23 ЦК України, Верховний Суд.

Supreme Court Legal Position: A Violation of the Claimant's Rights Cannot in Itself Justify an Award of Moral (Non-Pecuniary) Damages, Since Such Damage Must Be Proved by Relevant and Admissible Evidence; Otherwise the Claim Is Unfounded

Verkhovnyi Sud.

Abstract. Ukrainian courts do not award compensation for moral (non-pecuniary) damage merely because a right has been violated; the claimant must show that the resulting experiences

reached the level of suffering or humiliation. This publication sets out the reasoning of the Supreme Court in its ruling of 23 January 2020 in case No. 580/1617/19. The claimant linked his distress to the inaction of a public authority to which he had applied for a 4.23-hectare land plot and to the time spent restoring his rights in court. Relying on Article 56 of the Constitution of Ukraine, Articles 16 and 23 of the Civil Code and its rulings of 10 April 2019 (No. 464/3789/17) and 27 November 2019 (No. 750/6330/17), the Court defined moral damage as suffering or humiliation caused by unlawful conduct, which may involve pain, anxiety, fear, stress, disappointment, a sense of injustice and prolonged uncertainty. Not every negative emotion reaches that threshold: the assessment depends on the motives, intensity, duration and repetition of the unlawful acts, their physical or psychological consequences and, in some cases, the victim's sex, age and health. Here the claimant had applied to the authority only once, so there was no systematic inaction; he did not describe the nature of his suffering, any humiliation or negative consequences of the refusal, and the defendant denied causing harm. The Supreme Court therefore agreed with the lower courts that the claim was unfounded. The editors add a practical recommendation: to prove moral suffering and the approximate amount of compensation, a party may commission a forensic psychological examination from a forensic psychologist certified by the Ministry of Justice of Ukraine under Article 106 of the Civil Procedure Code. For forensic psychologists, the ruling lists the criteria by which courts assess the depth of emotional experiences.

Keywords: moral damage, non-pecuniary damage, emotional suffering, proof of moral damage, forensic psychological examination, intensity of suffering, inaction of a public authority, Civil Code of Ukraine, Supreme Court of Ukraine.

Першоджерело: *Постанова Верховного Суду від 23.01.2020 у справі № 580/1617/19.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 21.06.2021.*

References

1. Verkhovnyi Sud. Pravova pozytsiia VS: Fakt porushennia prav pozyvacha ne mozhe sluhuvaty vykliuchnoiu pidstavoiu dlia stiahnennia moralnoi shkody, oskilky moralna shkoda maie buty oboviazkovo pidtverdzhena nalezhnymy ta dopustymymy dokazamy, v inshomu vypadky vymohy neobgruntovani [Supreme Court Legal Position: A Violation of the Claimant's Rights Cannot in Itself Justify an Award of Moral (Non-Pecuniary) Damages, Since Such Damage Must Be Proved by Relevant and Admissible Evidence; Otherwise the Claim Is Unfounded] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. Vol. 6, No. 3 (33). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5231-pravova-pozitsiya-vs-fakt-porushennya-prav-pozivacha-ne-mozhe-sluguvati-viklyuchnoyu-pidstavoyu-dlya-styagnennya-moralnoji-shkodi-oskilki-moralna-shkoda-mae-buti-obov-yazkovo-pidtverdzhena-nalezhnimi-ta-dopustimimi-dokazami-v-inshomu-visnovku-pozovni-vimogi-pro-vidshkoduvannya-moralnoji-shkodi-e-neobgruntovanimi (onovlena versiia vid 21.06.2021). [in Ukrainian].

2. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 23.01.2020 u spravi № 580/1617/19 [Ruling of the Supreme Court of 23.01.2020 in Case No. 580/1617/19]. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/87129230 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].